

Boros Imre

Állandó iskolatörténeti kiállítás a Kőtelki Általános Iskolában

2005. május 28-a óta állandó kiállítás mutatja be a közel 300 éves oktatási intézmény történetét. A kiállítás, illetve a gyűjtemény létrejötté közel négy évtizedes elszánt, lelkiismeretes munkának az eredménye. A gyűjtésben részt vettek a nevelőtestület tagjai, a tanulók és a mindenkori szülők. Hogy ki, milyen mértékben – ma már nehéz lenne eldönteni. De nem is ez a lényeg, hanem az, hogy megvan, s állandó helye is van. Ám amíg „összeállt” minden, nagyon sok víz lefolyt a Tiszán.

Kőtelken az 50-es évek végén a fiúk közül többen még tarisznyában hordták az iskolai felszerelésüket, a kislányok pedig kukoricafosztásból készült szatyorban. A tanulók egy része jó időben mezítláb járt iskolába. A délutáni sportfoglalkozásokra klottgatyában, félmeztelen jött a fiúk többsége. Tornacipő (dorcó) főleg a focizás miatt volt a lábukon, ha volt. Két tanteremben még a régi négysemmélyes padok „szolgáltak” kiscsapatoknak. A körülmények még sokban emlékeztettek a háború előttire.

Ide osztottak be gyakorlóéves tanítónak 1957-ben. Nagyszerű tantestületbe kerültem. Rövidesen megismertem, megtanultam az itt élő iskolai szokásokat, hagyományokat. Kollégáim szívesen segítettek a tanítói munka rejtelmeinek megismerésében és elsajátításában. 1958 nyarán képesítőttem, s megkaptam végleges kinevezésemet. Akkor még nem gondoltam, hogy ez 43 évi kőtelki szolgálatot fog jelenteni.

A 60-as évek közepén országos mozgalom indult a régi falusi élet eszközeinek, tárgyainak – legalább egy kis hányadának – megmentésére, az utókor számára való megőrzésére. A Hazafias Népfront Honismereti Bizottsága szorgalmazta a helyi gyűjtemények létrehozását.

A felhívás hatására iskolánkban is megalakult a honismereti szakkör 1968-ban. Az első években „mindent gyűjtünk, ami régi” felfogás volt a jellemző. Ekkor még nem vetődött fel az iskolatörténeti gyűjtemény létrehozásának gondolata.

Az iskolában „gyűjtögetés” folyt (félreraktuk a legjobb tanulói munkákat, a tanításhoz felhasználható képeket, könyveket, a tanítással kapcsolatos segédeszközöket). A leltározások, selejtezések alkalmából a még szükség esetén használható, de selejtezett könyveket, taneszközöket a padlásra tettük fel. Az irattár rendezésekor bele-belenéztünk az anyagokba, s ez felkeltette érdeklődésemet, a múlt eseményei, történései iránt, de folytatása egyelőre nem lett.

Az olvasás, beszélgetés, lakóhelyismeret tanítása közben sokszor találkoztunk a régi iskolai élet történéseit bemutató tananyagokkal. Ilyenkor be-behoztak a gyerekek egy-egy régi tintásüveget, palatáblát, füzetet, értesítőt, olvasó-, vagy egyéb könyvet. Ezek egy részét az iskolának (tanító néninek, tanító bácsinak) ad-

ták „örökbe”. Talán ekkor kezdődött a szokásosnál komolyabb odafigyelés a régi taneszközök, iskolai felszerelések gyűjtésére. A napi elég komoly igénybevétel az egyedülállók szabadidejét is jelentősen befolyásolta. Délelőtt tanítás, délután sport, úttörő, este dolgozók iskolája volt a program. Ne feledjük, akkor szombat is munkanap volt. Vasárnap esetenként községi kulturális munkát szórtak ránk.

Gyökeres változást a gyűjtésben a 70-es évek hoztak. 1971-ben a Szolnoki Járási Tanács VB Művelődési Osztálya iskolájuk történetének megírására kérte fel a felügyelete alá tartozó intézmények nevelőtestületeit. A munkába tanítványainkat is bevontuk, hogy jegyezzék le szüleik, idősebb testvéreik visszaemlékezéseit, gyűjtsenek az iskola múltjával kapcsolatos tárgyi és írásos emlékeket.

Az adatgyűjtés az iskolai adattár áttanulmányozásával, a levéltári kutatás és a helyi plébánia irattárának az iskolával kapcsolatos dokumentumainak megismerésével, jegyzetelésével folyt három csoportban. A csoportok igen izgalmas, érdekes és értékes munkát végeztek. Az egyházi anyagok nagy része latinul volt. Ennek fordítását a község akkori plébánosa, Nagy László esperes végezte, pedig a „klerikális reakció” elleni küzdelem miatt sok kellemetlensége volt, de hál’ Istennek nem a tantestület részéről.

Az összegyűjtött anyag rendezése, szerkesztése további komoly munkát jelentett, de ezt már a testület néhány tagja végezte. 1972 tavaszára elkészült a „mű”, melyből kitűnik, hogy az akkori ismeretek szerint 1746-tól vannak adatok a költelki népoktatásról. A források legnagyobb részét a plébánia irattára őrzi a püspöki ellenőrzések jegyzőkönyveiben, a protokollumokban és az iskolaszéki jegyzőkönyvekben. A községi iskolával kapcsolatos anyagok a második világháború alatt megsemmisültek, csak 1945-től van irattári anyag.

Az, hogy intézményünk közel két és fél évszázadra tekint vissza, emelte ázsionkat, s a szülők is kezdtek kicsit büszkén tekinteni hajdani iskolájukra. Ez főleg az iskolát segítő társadalmi munkákban, bizonyos iskolával kapcsolatos iratoknak, könyveknek közkinccsé tételében nyilvánult meg.

1973-tól – vezetésemmel – az iskola honismereti szakköre vállalta fel a gyűjtő, rendszerező munkát, a hagyományok ápolását. A történelem szaktanterem kialakításával a helytörténeti, néprajzi és iskolatörténeti anyag egy kicsiny részét sikerült elhelyeznünk a tárlókban, polcokon.

A fénymásolók fejlődése az eredeti dokumentumok másolatának élvezhető, szinte tökéletes bemutatását tette lehetővé. A Szolnoki Damjanich János Múzeum és az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum az összegyűjtött anyag szakszerű dokumentálásához adott útmutatást, segítséget.

Az első iskolatörténeti kiállítást 1980. október 9–19. között rendeztük a helyi Művelődési Otthonban. Ezt a honismereti szakkör gyermekével és az iskolatörténeti anyagok gyűjtésével kapcsolatos többéves munkája előzte meg. A kiállításon a mintegy két és fél évszázad helyi oktatásának állandó, esetenként gyorsabb, máskor lassúbb előrehaladását akartuk éreztetni a látogatókkal, kiemelve a tanítók személyiségének, tevékenységének kulcsszerepét a népoktatásban. Igyekezünk minél több eredeti dokumentumot, tárgyat elhelyezni a tárlókban, a kiemelkedő pedagógusok szerepét méltatva.

A könyvek, füzetek, táskák, íróeszközök változásának érzékeltetésén túl a modern, audiovizuális eszközökön keresztül a technika fejlődése adta lehetőségek elterjedését is bemutattuk a hajdani növendékeknek, az akkori szülőknek, nagyszülőknek. A kiállítás emlékkönyvi bejegyzései igen nagy elismeréssel szóltak az intézményben folyó munkáról.

1986-ban ünnepelte a Kőtelki Általános Iskola fennállásának 250 éves jubileumát. A több napos esemény az ünnepi megemlékezéssel és az iskolatörténeti kiállítás megnyitásával érte el csúcspontját 1986. szeptember 27-én. Ekkor nyílt meg Sz. Egyed Emma szobrászművész (az iskola egykori növendéke) érem és kispasztika kiállítása is. A rendezvényen a megyei tanácselnök, a volt szolnoki járás közoktatási intézményeinek vezetői, a Művelődési Minisztérium képviselője és a szomszéd községek vezetői, valamint a község több száz lakosa vett részt. A délelőtti megemlékezést délután úttörő, sport és kulturális programok követték.

A jelentős és értékes iskolatörténeti anyag bemutatása mellett erre az alkalomra készült el „Adatok a kőtelki népoktatás 250 éves történetéhez” című tanulmány (Boros Imre). A kiállítás kapcsán is felvetődött, hogy jó lenne állandó kiállítási helyet biztosítani az iskolatörténeti anyagnak. Sajnos az elképzelés megvalósulása helyiséghiány miatt csak gondolat maradt még két évtizeden keresztül.

1987-ben az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum pályázatán a honismereti szakkör első díjat nyert. A bíráló bizottság a két évtizedes odaadó, lelkiismeretes gyűjtő és megőrző munkánkat ismerte el, s díjazta. A szakkör vezetője különdíjat kapott.

1990-ben úttörő történeti kiállítást rendeztünk. Bár hivatalosan önálló szervezet volt a Magyar Úttörők Szövetsége, ám a pedagógusoknak ellenőrzött, értékelt kötelessége volt a mozgalom támogatása, segítése, az iskolai osztályok, „rajok” vezetése a létező szocializmusban. Mi nem lihegtük túl ezt a munkánkat, igyekeztünk érdekes, mozgalmas szabadidős tevékenységet biztosítani a gyerekek számára. A nyári táborok, vándortáborok, a külföldi cseretáborok (az akkori csehszlovákiai Rozsnyóval 1976–86-ig) örök élményt jelentettek a gyerekeknek, vezetőiknek egyaránt. Kevés iskola növendékei vittek virágot, koszorút II. Rákóczi Ferenc, Thököly Imre sírjához, síremlékéhez. Mi megtettük 10 éven keresztül. Erőlről is szólt a kiállítás.

1996 a honfoglalás millicentenáriumának, a magyarországi oktatás milleniumának és a kőtelki oktatás török utáni újrakezdésének 260. évfordulója volt. Ez egybeesett egy hat tantermes új iskolaépület átadásával is. Ismét kiállítást rendeztünk „260 év az ezerből” címmel. Ugyanekkor Sz. Egyed Emma éremkiállítása emelte az ünnep színvonalát. A megemlékezést követően a világhírű Liszt Ferenc Kamarazenekar adott koncertet a nagy számú publikumnak Rolla János Kosuth-díjas hegedűművész, hangversenymester (Kőtelek szülötte) vezetésével. Ez alkalomra jelent meg a „260 éves a kőtelki iskola” (Boros Imre) kiadvány, mely képekkel és eredeti dokumentumokkal gazdagon illusztrálva 200 oldalon mutatta be az iskola történetét.

Ismét felvetődött a gondolat, hogy állandó helyet kell teremteni az iskolatörténeti gyűjteménynek, de alkalmas helyiség továbbra sem állt rendelkezésünkre.

2005-ben végre megoldódott a gyűjtemény elhelyezésének gondja. Sajnos ez annak köszönhető, hogy iskolánk tanulólétszáma lecsökkent, így tanterem szabadult fel. A történelem terem kiállítása érintetlen maradt, az új helyre az eddig raktáron lévő anyagból válogattunk. Az volt a célunk, hogy a kiállítás a kőtelki jellegét meghatározó módon fejezze ki, s egyben – lehetőség szerint – áttekintést adjon a közel 300 éves múltról. Aki belép, érezze a több évszázad, ám zömében mégis a XX. század iskolai hangulatát.

Tisztelegni kívántunk a több mint 200 nevelő emléke előtt, akik valaha a kőtelki iskolában tanítottak, külön a Kádár és a Timpfel tanító családok előtt. A kiállítás legféltettebb kincsei közé tartoznak a hagyatékukból hozzánk került kinevezési okiratok, elismerő és dicsérő oklevelek, a száz évnél idősebb csoportképek stb.

A tárlók tárgyai, a tablók egy-egy felvillanásai az elmúlt századoknak, mégis lenyomatai a kőtelki iskolai életnek.

Elképzelésünk, hogy két-három évenként egy-egy témát, időszakot részletesebben bemutatunk a kiállító-terem kétharmadában, míg egyharmad rész állandó marad.

Bízunk benne, hogy az állandó kiállítás hozzájárul a település szeretetének elmélyítéséhez, a kőtelki iskolához való kötődéshez, ragaszkodáshoz.

Valljuk Rónay Györggyel:

„És el nem úzhet innen a keserűség,
végzet haragja, semmi hatalom.
Kemény parancssal ideköt a hűség:
jóban vagy rosszban, mindig szabadon,
maguk törvényét vallva, senki másét,
s ha körülöttünk akár egy világ ég,
óvni magunkban, s híven adni át
A fiainknak ezt a kis hazát.”



A cikkhez kapcsolódó képi információk folyóiratunk internetes változatában láthatók.